

Samfundsansvar 2019

Lovpligtig redegørelse for samfundsansvar efter § 99 a.

Forretningsmodel

Pensionskassen for teknikum og diplomingeniører (ISP) er en medlemsejet tværgående pensionskasse og selvstændig juridisk enhed, der driver pensionskassevirksomhed på det danske marked for overenskomstbaserede arbejdsmarkedspensioner med det formål at sikre medlemmerne et godt afkast på et ansvarligt grundlag.

Pensionskassen indgår siden 1. juli 2019 i et forsikringsadministrationsfællesskab med Sampension Livsforsikring A/S, Arkitekternes Pensionskasse og Pensionskassen for Jordbrugsakademikere & Dyr læger, hvor Sampension Administrationselskab A/S på vegne af parterne varetager al administration af de forretningsmæssige aktiviteter vedrørende pensions- og forsikringsadministration samt investeringsforvaltning.

ISP er en tværgående pensionskasse, der blev etableret i 1958 og har i dag 12.597 forsikrede. Oprindeligt var pensionskassen udelukkende for teknikumingeniører, men siden er også diplomingeniører og andre med en lignende uddannelse kommet til. Der kan optages såvel privatansatte som offentligt ansatte ingeniører, og i dag er det også muligt at tegne pensionsordninger for alle ansatte i virksomheder med ingeniører eller lignende uddannelser. Fra oktober 2018 sker pensionsindbetalinger for nyansatte ingeniører under IDA's overenskomster med offentlige arbejdsgivere til pensionskassen DIP. Medlemmer i ISP, som var ansat i det offentlige pr. 30. september 2018, kan dog bevare sin ISP-ordning ved jobskifte inden for det offentlige.

Samfundsøkonomisk ansvarlig

Ud over at sikre medlemmernes økonomiske sikkerhed er ISP på samfundsniveau – som en del af arbejdsmarkedspensionssystemet – med til at sikre en samfundsøkonomisk bæredygtig udvikling med en god balance mellem offentlige og arbejdsmarkedsforankrede ydelser. Arbejdsmarkedspensionerne indskrives sig som en væsentlig grundpille i den danske model og har siden 1980'erne været medvirkende til den fortsatte udvikling af et sikkert og ansvarligt arbejdsmarked.

Den helt overordnede risiko ved pensionskassens virke er, hvis pensionskassen ikke kan levere pensionsydelser og -dækninger i henhold til kundernes forventninger. Se i øvrigt en udførlig risikoanalyse i pensionskassens årsrapport note 23.

Pensionskassen har et ansvar for at forvalte pensionsordningen på en sådan måde, at kundernes interesser varetages bedst muligt. Det gør virksomheden ved at holde fokus på det væsentlige, som gør pensionsordningen mere værd:

- Lave omkostninger
- Høje afkast
- Et fleksibelt pensionsprodukt
- Personlig kundeservice
- Helhedsorienterede rådgivningsværktøjer.

Det er også herigennem, at den bredere samfundsopgave løftes. Pensionskassens politik for samfundsansvar (Corporate Social Responsibility – CSR) er derfor tilrettelagt som et forretningsdrevet samfundsansvar, der realiseres gennem virksomhedens forretningsområder. Det er det bærende formål at sikre gode pensionsordninger til medlemmerne.

Ansvarlige investeringer

Pensionskassens formål på investeringsområdet er at skabe et højt langsigtet investeringsafkast til pensionsopsparerne, som kan have tillid til, at deres opsparing investeres med respekt for mennesker, miljø og internationalt anerkendte konventioner. Helt centrale emner i politikken for ansvarlige investeringer er overholdelse af menneskerettigheder (herunder arbejdstagerrettigheder), klima og miljø, god ledelse (governance), skattransparens og våben.

Politik og retningslinjer for ansvarlige investeringer er fælles for de fire virksomheder, der administreres af Sampension Administrationsselskab A/S. Bestyrelserne har valgt af have en fælles politik og retningslinjer, hvilket også giver størst mulig investeringsmæssig synergi i fællesskabet til fordel for medlemmer og kunder. Politikken gælder for investeringer generelt og i særlig grad for investeringer, hvor pensionskassen bliver medejer af en virksomhed.

Politik baseret på internationale regler og principper

Politikken for ansvarlige investeringer er en integreret del af investeringsprocessen. Det betyder, at investeringerne holdes op mod alle de regler og retningslinjer, som politikken omhandler.

Fundamentet i politikken er de 10 grundlæggende principper fra UN Global Compact om ansvarlig adfærd for virksomheder inden for menneskerettigheder, arbejdstagerrettigheder, miljø og antikorruption og OECD's retningslinjer for ansvarlig virksomhedsadfærd for institutionelle investorer, der betoner de institutionelle investorers bidrag til overholdelsen af OECD's retningslinjer for multinationale selskaber. Hertil kommer det FN-støttede PRI, Principles for Responsible Investment, som er seks principper om investorernes fokus på ansvarlighed i investeringsbeslutningerne og i forvaltningen af aktiverne.

Pensionskassen følger også anbefalingerne om aktivt ejerskab fra komiteen for god selskabsledelse, som er nedsat af den danske regering. Pensionskassen støtter op om klimaafspraken COP21, hvor fokus er på at holde den globale opvarmning under 2 grader, og har også tilsluttet sig G20-landenes Task force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD) og vil blandt andet anvende TCFD's anbefalede målemetode til at opgøre investeringsporteføljernes klimaaftryk.

Endelig er administrationsfællesskabet medlem af netværksorganisationer, der primært arbejder med at fremme klimainvesteringer:

Climate Action 100+ – 373 investorer med værdier for over 235.000 mia. kr. er med i det globale investornetværk for at sikre, at verdens største udledere af CO₂ forpligter sig til nye bæredygtige initiativer til at begrænse klimaforandringer.

IIGCC – Institutional Investors Group on Climate Change er et europæisk baseret forum for institutionelle investorer, hvis formål det er at påvirke politiske beslutningstagere til at adressere de fremtidige klimaudfordringer bl.a. gennem lavere udledning af drivhusgasser.

CDP – tidligere Carbon Disclosure Project er en global klimaorganisation, hvis formål det er at øge fokus på at skabe en langsigtet bæredygtig økonomi ved at påvirke selskaber og byer til at måle, rapportere og forstå deres miljømæssige påvirkning gennem udledning af drivhusgasser.

Dansif – Dansif er et dansk netværksforum for professionelle investorer og andre, der beskæftiger sig med ansvarlige investeringer. Målet er at udbrede og udveksle erfaringer samt facilitere en diversificeret debat på området. Sampension Liv var med til at stifte Dansif.

TCFD – Task force on Climate-related Financial Disclosures. Arbejdsgruppen under G20-landenes Financial Stability Board har udfærdiget anbefalinger for virksomheder og finansielle aktører, med det formål at øge den finansielle stabilitet gennem større forståelse og indsigt i klimaforandringernes betydning for virksomheder og finansielle aktører.

Risikovurdering og fokus i 2019

Pensionskassen indgik i 2019 i det forbedrende dialogprogram, som Sampension sammen med Vigeo Eiris har arbejdet med overfor virksomhederne i den børsnoterede aktieportefølje. Dialogen med virksomhederne har været fokuseret på udvalgte temaer, som bestyrelsen har godkendt, og formålet med dialogerne har været at forbedre virksomhedernes efterlevelse af egne ESG-politikker.

Forbedringsdialoger gennemføres under syv temaer:

- **Klimaforandringer**
  - Klimaforandringer er en af de helt store globale udfordringer. Konsekvenserne af klimaforandringer stiller virksomhederne overfor en række risici, som pensionskassen ønsker, at virksomhederne er transparente omkring og i øvrigt søger at afhjælpe.
  - Klima og miljø som tema understøtter elementer fra princip 7 fra UN Global Compact, kapitel 5 fra OECD's guidelines for multinationale selskaber, samt FN's verdensmål 3, 7, 8 og 13
- **Menneskerettigheder – herunder konfliktramte områder**
  - Ansvar for at sikre og overholde menneskerettigheder ligger primært hos stater og regeringer, men virksomheder har også et ansvar for, at de i deres adfærd ikke hindrer eller besværliggør overholdelsen.
  - Temaet understøtter princip 1 og 2 fra UN Global Compact, kapitel 3 fra OECD's guidelines for multinationale selskaber og verdensmål 5, 8 og 16.
- **Arbejdstagerrettigheder**
  - Arbejdstagerrettigheder i hele virksomhedens forsynings- og leverandørkæde skal sikres – også i globale forretningsmodeller, hvor varer i høj grad produceres og handles på tværs af landegrænser.
  - Temaet understøtter princip 3-6 fra UN Global Compact, kapitel 4 fra OECD's guidelines for multinationale selskaber og verdensmål 8, 10 og 16.
- **Korruption og bestikkelse**
  - Korruption og bestikkelse leder til ineffektive økonomiske, sociale og politiske løsninger. Virksomheder har et ansvar for ikke at deltage i korruption, at have klare politikker på området og at forankre kampen mod korruption i ledelsen af virksomheden.
  - Temaet understøtter princip 10 fra UN Global Compact, kapitel 6 fra OECD's guidelines for multinationale selskaber og verdensmål 1, 8 og 16.
- **Skattetransparens**
  - Ønsket om transparens i virksomhedernes skattebetalinger understøtter EU's bestræbelser på at reducere multinationale selskabers skatteunddragelse og skadelig konkurrence.
  - Temaet er indført i 2018 og understøtter princip 2 fra UN Global Compact, kapitel 10 fra OECD's guidelines for multinationale selskaber og verdensmål 1.
- **Vandhåndtering**
  - Vand er en af verdens mest essentielle ressourcer, og mange virksomheders drift er afhængig af og påvirker lokalområdets vandforbrug.
  - Temaet understøtter princip 7 og 8 fra Global Compact, kapitel 5 fra OECD's guidelines for multinationale selskaber og verdensmål 6, 8 og 12.
- **ESG Governance**
  - Virksomhedens håndtering af ESG-risici, herunder styrken i virksomhedens egen corporate governance, skal ske ved hjælp af politikker og interne processer for ESG-risici.

- Temaet understøtter principper bredt i UN Global Compact og OECD's guidelines for multinationale selskaber og verdensmål 13 og indirekte 5, 6, 8 og 10-15.

Dialogerne har understøttet det grundlæggende mål om langsigtet værdiskabelse til medlemmer og kunder ved at forbedre "ESG-efternølere" i en mere ansvarlig og bæredygtig retning. Fra 2020 vil dialogprogrammet være delt i to spor; ét nyt, hurtigt og kritisk spor hvor mulige brud på politik for ansvarlige investeringer behandles og evt. resulterer i eksklusion. Og et forbedrende dialogspor hvor pensionskassen fortsat søger at forbedre virksomhedernes arbejde med egne ESG-politikker og standarder.

Administrationsfælleskabets dialoger i 2019

Tema	Åbne dialoger primo 2019	Afsluttede sager med mål-opfyldelse	Afsluttede sager uden mål-opfyldelse	Påbegyndte dialoger 2019	Åbne dialoger ultimo 2019
Klimaforandringer	14	3	9	7	9
Korruption og bestikkelse	7	2	3	4	6
Menneskerettigheder	15	5	5	5	10
Arbejdstagerrettigheder	9	5	4	5	5
ESG Governance	5	2	3	5	5
Vandhåndtering	6	4	3	6	5
Skattetransparens	16	3	0	0	13
I alt	72	24	27	32	53

De påbegyndte forbedringsdialoger i 2019 er søgt spredt geografisk og sektormæssigt på tværs af de syv temaer. Da en række dialoger blev startet i 2018 under temaet Skattetransparens, er ingen dialoger startet indenfor dette tema i 2019.

Siden 2016 er 155 af ud af 246 dialogforløb afsluttet, efter at målene er opfyldt, mens 91 dialoger er afsluttet uden at komme i mål. Succesraten er således 63 %, hvilket er et fald i forhold til 2018, hvor vi kom i mål med tre ud af fire dialoger. Faldet skyldes, at en række dialoger er afsluttet i løbet af 2019 som følge af den 3-års grænse, som vi er den maksimale tidsperiode for en dialog. Rammer en dialog 3-års grænsen, afsluttes dialogen med status "uden mål-opfyldelse". Da formålet er dialogen i sig selv og at presse på for politikændringer, medfører en dialog uden mål-opfyldelse sjældent yderligere eskalering.

Måling af klimarisici

Formålet med at beregne den afledte udledning af klimagasser er at vise, hvor eksponeret porteføljen af børsnoterede aktier i administrationsfællesskabet er overfor klimarelaterede finansielle risici, der er forbundet med CO₂-udledningen i virksomhederne. Disse beregninger er komplekse at foretage og ikke mindst fortolke, men de belyser, hvilken vej porteføljens eksponering mod klimarisici bevæger sig, når man sammenligner med tilsvarende tal fra tidligere år.

Der er tre grundlæggende beregninger af aktieporteføljens klimaafttryk, som hver især siger noget om, hvor stor udledningen er relativt til enten mængden af investerede midler, omsætningen i virksomhederne og de enkelte investeringers vægt i porteføljen.

CO2-udledning fra administrationsfællesskabets aktieportefølje

Carbon udledningssmetrikker (t CO2 ækvivalenter)	2019		2018	
	Portefølje	Benchmark	Portefølje	Benchmark
Finansieret udledning (pr. mio. EUR)	221	139	290	185
Carbon intensitet (pr. mio. EUR)	240	248	271	290
Vægtet gennemsnitlig carbon intensitet (pr. mio. EUR)	203	223	258	272

Finansieret udledning' viser udledning pr. investeret mio. EUR, 'Carbon-intensitet' viser den ejerandelsvægtede udledning i forhold til den ejerandelsvægtede omsætning, 'Vægtet gennemsnitlig carbon-intensitet' viser selskabets udledning i forhold til selskabets omsætning vægtet med, hvor stor en andel selskabet udgør af porteføljen. Mere forklaring på carbon-beregninger og fordele og ulemper kan findes på hjemmesiden og i den fulde klimareport.

Kilde: ISS ESG

Det ses, at aktieporteføljens udledning er faldet i forhold til 2018. Faldet i de to beregninger, der viser noget om selskabernes evne til at producere udledningseffektivt er faldet mellem 11 % og 21 %. Dette skyldes bl.a. implementeringen af det første af flere klimainitiativer fra december 2019, hvor porteføljen af børsnoterede aktier blev optimeret for at mindske investeringerne i de mest CO2-intensive virksomheder.

Andre resultater, som følge af denne optimering, har været, at andelen af omsætning fra grønne aktiviteter i energisektoren er steget med 11 %, mens omsætningen fra kulaktiviteter er faldt med 7 %. Samtidigt ligger ejerandelen af fossile reserver nu godt 20 % lavere end i verdensindekset.

Det er dog vigtigt at holde sig for øje, at beregningerne om CO2-udledning udelukkende er historiske tal, og dermed ikke nødvendigvis giver et retvisende billede af den fremtidige udledning fra selskaberne i porteføljen.

Ønskes et fremadskuende billede af porteføljens eksponering mod klimarelaterede risici, kan man se på porteføljens 'Energy Transition Score', der udtrykker, hvor forberedte selskaberne i porteføljen er på overgangen til et lav-emissionssamfund.

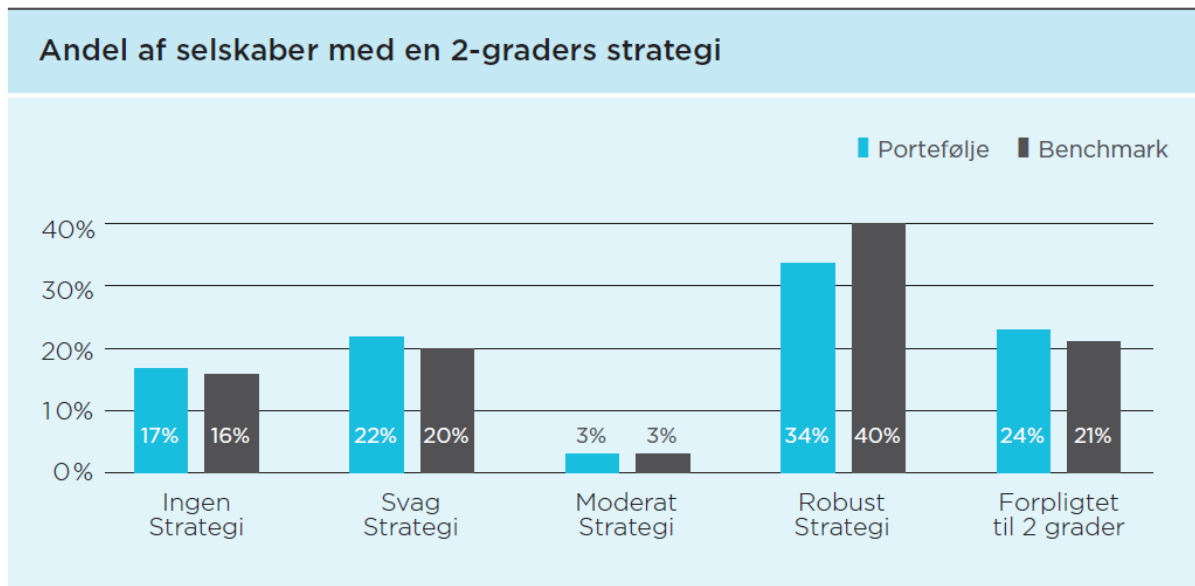
Energy Transition Score (0-100)	2019	Benchmark	2018	Benchmark
Energy Transition Score	38	37	34	35

Kilde: Vigeo Eiris

Det ses først og fremmest, at verdensaktieindekset (benchmark) siden 2018 har oplevet en fremgang fra 35 til 37, hvilket betyder, at de børsnoterede selskaber i verden i gennemsnit har anlagt strategier, der i højere grad tager højde for overgangen til en verden, hvor udledningen af klimagasser skal være lavere. 100 er højeste score og svarer til en fuldstændig overgang til en klimaneutral økonomi.

Strategien for overgangen til lav-emissionssamfundet i administrationsfællesskabets portefølje af børsnoterede selskaber har været i en endnu bedre udvikling, og scoren er steget fra 34 til 38. Dermed forbedrer selskaberne i investeringsporteføljen sig mere end verdensindekset generelt, især fordi vi løbende klimaoptimerer aktieporteføljen.

En anden måde at se fremad på er at vurdere, hvor gode selskaberne i aktieporteføljen er til at begrænse udledningen af klimagasser i forhold til et 2-graders klimascenarie.

Kilde: ISS ESG

Administrationsfællesskabet har investeret i ca. 1.200 aktier. I figuren ses det, at 24 % af selskaberne i porteføljen har en 2-graders strategi, hvilket er en stigning på 6 %-point siden 2018. Derudover har 34 % af selskaberne en klimastrategi, der af ISS ESG er vurderet som robust, mens 39 % af selskaberne enten ikke har en klimastrategi eller kun en svag klimastrategi. Det er selskaber i de to sidstnævnte kategorier, som er målet for indsatsen på klimaområdet i den kommende tid.

For at belyse klimarisici i investeringsporteføljen yderligere giver Vigeo Eiris os mulighed for at fokusere på nogle andre målepunkter, der giver et øjebliksbillede af porteføljen kontra, hvis vi havde investeret passivt i verdensaktieindekset.

Øvrige mål for klimaeksponering	Andel af porteføljen	Andel af benchmark
Understøtter grøn omstilling	7,5%	4,4%
Kuludvinding	0,1%	0,4%
Elforsyningsselskaber, der anvender kul	0,9%	1,1%
Fossile selskaber	6,2%	8,1%

Aktieporteføljens andel af selskaber, der understøtter den grønne omstilling i form af grønne produkter og ydelser er således 70 % højere end i verdensaktieindekset, mens eksponeringen mod selskaber, der driver kuludvinding, ligger omkring 75 % bedre end i verdensaktieindekset. Og hvad angår elforsyningsselskaber med kul i deres energimix og selskaber, hvor mere end 20 % af omsætningen stammer fra fossil energi, ligger porteføljen omkring 20 % bedre.

Understøttelse af FN's verdensmål

193 lande tiltrådte i 2015 de 17 verdensmål fra FN (Sustainable Development Goals - SDG) for at sætte fælles mål for det internationale samfund i retning af en mere bæredygtig verden i 2030.

Pensionskassens udgangspunkt er at sørge for gode pensionsudbetalinger til sine medlemmer på ansvarlig vis. Således sikrer pensionskassen den langsigtede værdi af investeringerne og nedbringer risikoen ved at basere investeringsbeslutninger på informationer om selskabers arbejde med miljø og klima, sociale forhold og god selskabsledelse. Hvor pensionskassen gennem sine investeringer har et direkte ejerskab i virksomheder – eller finansierer deres forretningsdrift – udgør det aktive ejerskab i form af dialog og stemmeafgivelse et særligt vigtigt bidrag. Og det er her, pensionskassen i høj grad kan bidrage i forhold til FN's verdensmål.

SDG-aftryk

Pensionskassen erklærer sig enig i FN's verdensmål og tilslutter sig disse sammen med de øvrige virksomheder i administrationsfællesskabet. Vi anskuer de 17 verdensmål med 169 delmål og 232 indikatorer som en prisme, hvor igennem den eksisterende ansvarlige investeringspolitik og konkrete investeringer kan betragtes. Vurdering af hvordan og i hvilket omfang administrationsfællesskabets investeringer understøtter FN's verdensmål, udgøres derfor af en kortlægning af de pågældende virksomheders bidrag til verdensmålene gennem deres adfærd, produkter og ydelser. Udgangspunktet for analysen er investeringerne i børsnoterede aktier og virksomhedsobligationer.

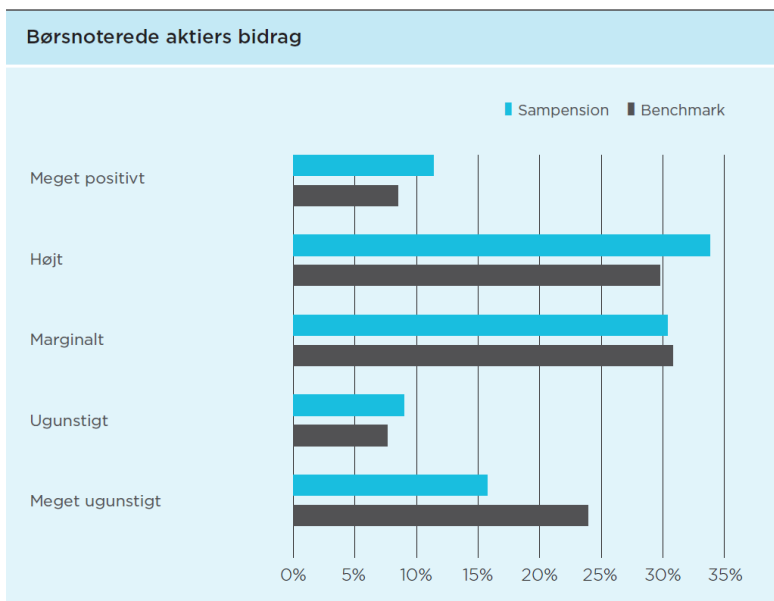
Som institutionelle investorer med en fastlagt investeringstilgang har administrationsfællesskabet investeringer i bestemte aktivklasser foretaget på en bestemt måde. For aktier er der fx en bred tilstedeværelse i globale aktier. Enkelte selskaber kan udelades som investeringsmulighed, hvis de pågældende selskaber overtræder de fastlagte normer eller retningslinjer.

Med en eksponering bredt i globale aktier kan en lang række af de selskaber, administrationsfællesskabet har investeret i, siges at understøtte de 17 verdensmål i en eller anden udstrækning gennem deres adfærd, produkter og ydelser. Administrationsfællesskabets eksterne ESG-bureau – Vigeo Eiris – er førende indenfor vurderingen af selskaber og deres bidrag til bæredygtighedsmålene. Hvorvidt en portefølje af investeringer bidrager til sociale og samfundsmæssige problemstillinger, er dog en kompleks og svær øvelse. Nedenstående SDG-undersøgelse er funderet på en grundig analyse af selskaberne og giver et holistisk billede af deres bidrag til opnåelse af verdensmålene.

Verdensmålene er gensidigt afhængige og balancerer tre dimensioner af bæredygtig udvikling – økonomisk, socialt og miljø/klima. Udover at tage højde for et vist overlap mellem flere af målene, er det også nødvendigt at udskille de mål og delmål, som er relevante for den private sektor, og hvor denne kan spille en rolle. Virksomhederne vurderes på baggrund af, hvorvidt de finder muligheder, om de har ansvarlig adfærd, og om de mindsker og afhjælper skader. Og både de negative som de positive bidrag medtages i analysen. Når virksomhedernes samlede netto-påvirkning hver især skal vurderes sker det indenfor de to områder produkter/ydelser og adfærd, og på skalaen: Meget højt bidrag, Højt bidrag, Marginalt bidrag, Ugunstigt bidrag, Meget ugunstigt bidrag.

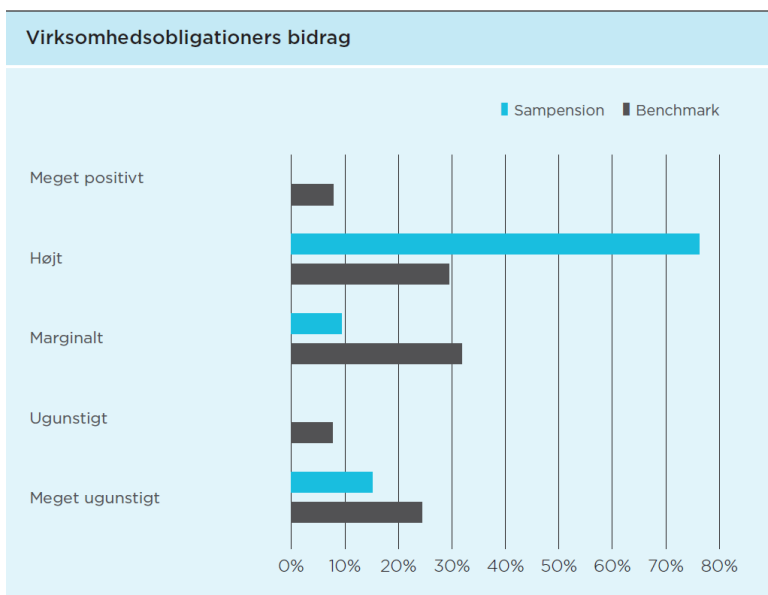
SDG-aftryk fra administrationsfællesskabets børsnoterede aktieinvesteringer

45 % af selskaberne i porteføljen af børsnoterede aktier målt på andelen af det investerede beløb bidrager overordnet set enten højt (34 %) eller meget positivt (12 %) til verdensmålene, hvilket er omkring 7 %-point flere end i det sammenlignelige verdensaktieindeks. Topscorerne blandt selskaberne er: Novo Nordisk, Vestas, Weyerhaeuser, Gecina og McKesson.

SDG-aftryk fra administrationsfællesskabets investeringer i kreditobligationer

77 % af selskaberne i porteføljen af kreditobligationer bidrager overordnet set højt, mens ingen vurderes at påvirke 'Meget positivt', hvilket er omkring 39 %-point flere end i det sammenlignelige verdensindeks. Topscorerne findes særligt blandt finansselskaber.

Retningslinjer for ansvarlige investeringer

Den ansvarlige investeringspolitik har tre fokusområder: Investeringernes sociale indvirkning, god selskabsledelse i virksomhederne og virksomhedernes miljø- og klimamæssige aftryk:

- Den sociale indvirkning handler især om menneskerettigheder, herunder arbejdstagerrettigheder

- God selskabsledelse fokuserer på det ledelsesmæssige ansvar i virksomhederne, blandt andet bestyrelsens sammensætning, aflønning og dens opgaver og ansvar, herunder skattetransparens
- Det miljø- og klimamæssige fokus er på virksomhedernes påvirkning af det nære miljø såvel som den bredere klimamæssige påvirkning som følge af virksomhedens aktiviteter.

Politikken omfatter alle typer investeringer:

- Unoterede aktier er underlagt de samme retningslinjer som børsnoterede aktier og vurderes på ansvarlighed i due diligence-processen sammen med selve investeringen. Investeringer i unoterede selskaber sker primært gennem fonde, der på tidspunktet for investeringstilsagnet endnu ikke har foretaget investeringer. Due diligence-processen har derfor til formål at sikre, at fondens investeringsretningslinjer og forvalterens praksis på ESG-området har en tilfredsstillende standard og er forenelige med pensionskassens politikker på området.
- For investeringer i kreditobligationer forvaltet internt gælder, at der ikke investeres i obligationer udstedt af virksomheder, som figurerer på eksklusionslisten.
- For obligationer forvaltet i eksterne fonde gælder, at pensionskassens aktive ejerskab primært udøves i due diligence-processen forud for investeringstilsagnet. På samme måde som for unoterede aktier skal due diligence-processen således sikre, at forvalterens retningslinjer og praksis har en tilfredsstillende standard og er forenelige med pensionskassens politikker på området.

Sammenfattende investerer pensionskassen i virksomheder, der ikke anvender børnearbejde, respekterer ligestilling uanset køn, race og religion, respekterer den enkeltes ret til at oprette og være medlem af en lovlig fagforening, ikke gør brug af tvangsarbejde, modarbejder alle former for korruption, overholder den nationale miljølovgivning, herunder arbejdsmiljølovgivning, respekterer ILO's konventioner omhandlende arbejdsmiljø, tilstræber et renere miljø og ikke producerer masseødelæggelsesvåben eller anti-personelminer.

I forhold til børsnoterede virksomheder har pensionskassen særligt fokus på governance og stiller en række krav til det ledelsesmæssige ansvar. Det handler om bestyrelsens sammensætning, opgaver og ansvar, om ledelsens aflønning, om risikostyring – herunder ESG-risikostyring, kommunikation, konkurrence og beskatning.

Miljø- og klimamæssigt ansvarlige investeringer

Direktionen foranlediger, at der i investeringsprocessen inddrages hensyn til klimaforandringer i form af målsætningerne i FN's 'Paris-aftale' om en maksimal temperaturstigning på 2 grader – og tæt på 1,5 grader - i forhold til præindustrielt niveau. Det skal tilstræbes, at den børsnoterede aktieporteføljes klimaaftryk løbende sænkes med henblik på at understøtte disse mål. Ligeledes er det en målsætning, at aktieporteføljes klimaaftryk til stadighed er mindre end det af bestyrelsen i retningslinjerne godkendte aktiebenchmark. Reduktionen af investeringsporteføljes klimaaftryk skal sammen med et fortsat fokus på det aktive ejerskab på klimaforandringsområdet bidrage til at sænke porteføljes klimarelaterede finansielle risici.

Direktionen foranlediger, at der screenes for opfyldelse af nedenstående krav til miljømæssigt ansvarlig adfærd:

- Selskaberne overholder den nationale miljølovgivning, herunder arbejdsmiljølovgivningen, i hvert land, hvor selskabet opererer.
- Selskaberne tilstræber et renere miljø, blandt andet ved at støtte udvikling og udbredelse af miljøvenlige teknologier.
- Energiselskabers omsætning fra aktiviteter med kul og tjæresand andrager mindre end 30 % af selskabets totale omsætning.

- Selskabernes evne og villighed til at indgå i en transition til en lav-emissionsøkonomi.

Våben

Pensionskassen investerer ikke i virksomheder, der er omfattet af internationale konventioner, som f.eks. virksomheder der producerer klyngebomber, anti-personnel miner eller komponenter. der på nogen måde er involveret i udvikling og spredning af masseødelæggelsesvåben (kerne-, biologiske og kemiske våben).

Statsobligationer

Pensionskassens investeringer i statsobligationer foretages kun i stater, som ikke er udelukket pga. følgende faktorer:

- Staten eller nøglepersoner i staten er omfattet af internationale sanktioner og forbud fra FN og EU.
- Hvis der i landet foregår grove krænkelse af menneskerettigheder, og der ikke er indikationer om væsentlige forbedringer. Principperne herfor tager udgangspunkt i UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPR). Pensionskassen kan undlade eller udskyde en udelukkelse, hvis den skønnes at ville føre til en væsentligt forværret situation for den almindelige befolkning i staten.

Ovennævnte faktorer vil veje tungest i vurderingen af, hvorvidt pensionskassen ikke vil investere i det pågældende lands statsobligationer. Følgende faktorer ud over menneskerettigheder kan efter en samlet vurdering medvirke til en udelukkelse, dog med mindre vægt:

- Niveau for korruption i staten, i den politiske ledelse og organisationer.
- Demokratisk niveau.
- Sikring af arbejdstagerrettigheder.
- Statens efterlevelse af miljøansvar.
- Ligestilling indenfor uddannelse og arbejdsmarked.

Ansvarlig skattepraksis

Sampension Liv har igennem flere år haft en ansvarlig skattepolitik blandt andet med krav om, at de selskaber, der investeres i, både lever op til skattelovgivningens intention og bogstav. I 2017 blev det besluttet at gøre skattetransparens til et selvstændigt tema og arbejde for at få multinationale selskaber til at følge OECD's retningslinjer og oplyse detaljeret om deres skatteforhold. Dermed blev den systematiske screening af skatteforhold udvidet til også at omfatte oplysningsforpligtelsen. Pensionskassen er enige i dette fokus på skat.

I lyset af skatteområdet stigende betydning for ansvarlige investeringer indføres en ny og mere omfattende politik for ansvarlig skattepraksis, der rummer præcise retningslinjer for pensionskassen og de forvaltere, vi samarbejder med. Det er pensionskassens holdning, at indsatsen på skatteområdet ikke bør begrænses til enkelte dele af investeringsuniverset, selvom mulighederne for at gøre vores indflydelse gældende er forskellige afhængig af investeringstypen. Politikken omfatter således hele pensionskassens investeringsunivers. Det er der behov for, fordi skat er helt centralt for sammenhængskraften i samfundet i dag. Det gælder både i Danmark og internationalt og uanset, hvor udviklet staten er. Det gør ansvarlig skattepraksis til et meget vigtigt ESG-tema for pensionskassen.

Aktivt ejerskab

Pensionskassen ønsker at påvirke de virksomheder, vi investerer i, for at sikre en langsigtet og ansvarlig værdiskabelse til pensionsopsparerne. Det kalder vi aktivt ejerskab og har følgende forløb for aktieporteføljen:

Overvågning: Pensionskassen investerer i mange hundrede virksomheder. Disse overvåges for brud på den ansvarlige investeringspolitik i samarbejde med internationale og uafhængige screeningsbureauer,

som også holder investeringerne op mod deres egne ESG-databaser. Input fra medlemmer og kunder, medier, NGO'er etc. indgår også i overvågninger.

Vurdering: Pensionskassen vurderer investeringer ud fra to forskellige principper. Menes en virksomhed at have brudt vores standarder for ansvarlighed indledes en kritisk dialog. Er det Pensionskassens vurdering, at en virksomhed ikke i tilstrækkelig grad understøtter FN's verdensmål for bæredygtig udvikling, indleder pensionskassen en forbedrende dialog med virksomheden.

Kritisk dialog: Ved et skønnet brud på den ansvarlige investeringspolitik søger vi først at verificere bruddet. Ved et bekræftet brud går pensionskassen i kritisk dialog med virksomheden for at få den til at ændre adfærd. Hvis pensionskassen vurderer, at en kritisk dialog ikke fører til noget, kan virksomheden blive ekskluderet fra vores investeringsunivers, og aktierne sælges.

Forbedringsdialog: Bestyrelserne i administrationsfællesskabet har udvalgt en række ESG-temaer, indenfor hvilke vi søger at forbedre virksomhedernes adfærd. Hvad enten det drejer sig om klima, arbejdstagerrettigheder, korrupsion eller skattransparens mener vi, at en tålmodig men vedholdende indsats overfor virksomhederne på langt sigt øger kvaliteten af vores aktieinvesteringer og dermed også giver en øget værdiskabelse. Det forbedrende dialogprogram vil tage udgangspunkt i verdensmålene for at understøtte investerede selskabers deltagelse i en bæredygtig udvikling. Dialogerne indledes med udgangspunkt i virksomhedernes potentiale til forbedring, og da fokus er på det tålmodige vedholdende arbejde med et ESG-tema vil de forbedrende dialoger derfor, i modsætning til de kritiske dialoger, som udgangspunkt ikke fører til eksklusion af selskabet.

Stemmeafgivelse: Administrationsfællesskabet stemmer på generalforsamlinger i danske C25-selskaber samt på generalforsamlinger i danske og udenlandske børsnoterede selskaber, hvor administrationsfællesskabet repræsenterer mere end 3 % af stemmerne. Afstemning er en yderligere måde at påvirke virksomheden i begge typer dialoger.

Eksklusion af selskaber

Administrationsfællesskabet havde ved udgangen af 2019 ekskluderet 79 børsnoterede selskaber. I løbet af året er canadiske Brookfield Asset Management-CLA udelukket fra investeringsuniverset, fordi de har opkøbt en virksomhed involveret i fremstilling af atomvåben. Den israelske bank Mizrahi-Te-fahot er ekskluderet for brud på menneskerettigheder og overtrædelse af politik for aktiviteter i konfliktområder. Endelig blev Saudi Arabian Oil Company ekskluderet, fordi det er majoritetsjet af den saudiske stat, som er på administrationsfællesskabets landeeksklusionsliste.

Administrationsfællesskabets fokus på klimaforandringer og energitransition medfører, at en række selskaber kommer på eksklusionslisten i første kvartal 2020, fordi de har mere end 30 % af deres omsætning i kul og tjæresandsaktiviteter.

Eksklusionslisten ajourføres mindst hvert halve år. Den omhandler samtlige børsnoterede selskaber, hvor en investering har været gennemført eller overvejet gennemført og kan ses på hjemmesiden. Desuden kan ses en liste over dialogaktiviteter fra 2019 og administrationsfællesskabets aktiebeholdning.

Stemmeafgivelse og deltagelse på generalforsamlinger

Administrationsfællesskabet har fra 2018 haft en systematisk stemmeafgivelse på danske selskaber i C25-indekset samt på selskaber, hvor administrationsfællesskabet repræsenterer en ejerandel over 3 %. Hertil kommer selskaber, som Pensionskassen har haft utilfredsstillende kritisk dialog med eller ønsker at præge sammen med andre. Der er indgået en aftale med ISS ESG om analyseservice og anbefaling til stemmeafgivelse, men Pensionskassen står selv for stemmeafgivelsen.

Administrationsfællesskabet har i 2019 afgivet stemme på 30 generalforsamlinger fordelt over 27 selskaber. Størstedelen af disse dækker de førende danske C25 selskaber. Dertil kommer to afstemninger sammen med Climate Action 100+ (Exxon Mobil og BP Plc.) og en enkelt grundet ejerskab over 3 %

(Boozt). Administrationsfællesskabets stemme har i de fleste tilfælde fulgt ISS ESG's anbefaling om højere ansvarlighed.

Redegørelse vedrørende 'Anbefalinger om aktivt ejerskab' fra Komitéen for God Selskabsledelse

Anbefaling	Følger
1. POLITIK FOR AKTIVT EJERSKAB DET ANBEFALES, at institutionelle investorer offentliggør en politik for aktivt ejerskab i forbindelse med aktieinvesteringer i danske børsnoterede selskaber.	Ja
2. OVERVÅGNING OG DIALOG DET ANBEFALES, at institutionelle investorer overvåger og er i dialog med de selskaber, de investerer i, under behørig hensyntagen til investeringsstrategien og proportionalitet.	Ja
3. ESKALERING DET ANBEFALES, at institutionelle investorer som en del af politikken for aktivt ejerskab fastlægger hvordan de kan eskalere deres aktive ejerskab udover den regelmæssige overvågning og dialog.	Ja
4. SAMARBEJDE MED ANDRE INVESTORER DET ANBEFALES, at institutionelle investorer som en del af politikken for aktivt ejerskab forholder sig til, hvordan de samarbejder med andre investorer med henblik på at opnå større effekt og gennemslagskraft.	Ja
5. STEMMEPOLITIK DET ANBEFALES, at institutionelle investorer som en del af politikken for aktivt ejerskab vedtager en stemmepolitik og er villige til at oplyse, om og hvordan de har stemt.	Ja
6. INTERESSEKONFLIKTER DET ANBEFALES, at politikken for aktivt ejerskab indeholder en beskrivelse af, hvordan interessekonflikter i relation til aktivt ejerskab identificeres og håndteres.	Ja
7. RAPPORTERING DET ANBEFALES, at institutionelle investorer mindst én gang årligt rapporterer om deres aktiviteter inden for aktivt ejerskab, herunder stemmeaktivitet.	Ja

Ledelsesmæssige forhold

Aktionærer

ISP er en tværgående pensionskasse ejet af medlemmerne. Pensionskassens øverste myndighed er generalforsamlingen.

Bestyrelse

Bestyrelsen består af seks medlemmer: Tre bestyrelsesmedlemmer er valgt af og blandt medlemmerne af pensionskassen. Et uafhængigt bestyrelsesmedlem er valgt af medlemmerne. Bestyrelsesmedlemmet skal være regnskabs- og revisionskyndig og må ikke være medlem af pensionskassen. Et bestyrelsesmedlem er udpeget af Ingeniørforeningen i Danmark og skal være medlem af pensionskassen. Et bestyrelsesmedlem, med særlige kompetencer er udpeget af bestyrelsen. Bestyrelsesmedlemmet kan, men skal ikke være medlem af pensionskassen. Bestyrelsen har i 2019 afholdt syv ordinære møder og ét fællesseminar.

Revisionsudvalg

I overensstemmelse med EU's og danske krav til revisionsudvalg i virksomheder af interesse for offentligheden har bestyrelsen i ISP nedsat et revisionsudvalg.

Bankdirektør Lisa Frost Sørensen, som er uddannet statsautoriseret revisor, er formand for revisionsudvalget og opfylder gennem erhvervsforløb og uddannelsesmæssig baggrund kvalifikationskravene i henhold til reglerne om revisionsudvalg. Lisa Frost Sørensen lever op til kravene om uafhængighed. Bestyrelsen har besluttet, at revisionsudvalgets funktioner varetages af bestyrelsen i sin helhed. Der har i 2019 været afholdt fire møder i revisionsudvalget.

Rammerne for revisionsudvalgets primære opgaver er at:

- overvåge regnskabsaflæggelsesprocessen
- overvåge om risikostyringsystemer, interne kontrolsystemer og intern revision fungerer effektivt med hensyn til regnskabsaflæggelsesprocessen.
- overvåge den lovpligtige revision af årsregnskabet mv.
- overvåge og kontrollere revisors uafhængighed.

Der er etableret en finansiel whistleblower-ordning, der sikrer, at ansatte i administrationsfællesskabet via en særlig, uafhængig og selvstændig kanal kan indberette overtrædelser og potentielle overtrædelser af den finansielle regulering begået af virksomheden. Indberetninger til whistleblower-ordningen går direkte til Kromann-Reumert, der varetager vores whistleblower ordning. Kromann-Reumert informerer herefter formanden for revisionsudvalget og den ansvarlige for compliancefunktionen. Der har ikke været indberetninger i 2019.

Risici og risikostyring

Den samlede styring af investeringsaktiver og pensionsmæssige hensættelser har til formål at sikre medlemmerne det størst mulige afkast og de bedst mulige pensionsdækninger under behørig hensyntagen til risikoen. Målsætningen for styring af de kortsigtede risici er blandt andet, at investeringspolitikken og risikoafdækningen tilsammen skal sikre tilstrækkelige reserver til, at den solvensmæssige overdækning er komfortabel og til, at risikoen for ydelsesnedsættelse er begrænset.

Bestyrelsen har besluttet appetitten for de væsentligste risici i politikker og retningslinjer, og derved fastlagt et overordnet niveau for risikotagning og risikoafdækning. Der rapporteres løbende på overholdelse af de udstukne rammer, og som led i processen for vurdering af egen risiko og solvens tager bestyrelsen stilling til risikoprofilen samt overholdelse af risikoappetitten.

Forsikringsrisici

Gennemsnitsrentemiljø

Forsikringsrisici i gennemsnitsrentemiljøet omfatter risikoen for stigninger i levetid, ændringer i invalidhyppighed, omskrivning til fripolice, tilbagekøb og pensioneringstidspunkt. De forskellige risikoelementer analyseres løbende. En forøgelse af levetiden vil betyde, at de løbende pensionsydelse skal udbetales over en længere årrække. I pensionskassen opgøres de pensionsmæssige hensættelser i overensstemmelse med Finanstilsynets model for levetidsforudsætninger, der dels baseres på pensionskassens egne erfaringer og dels på Finanstilsynets benchmark for forventede fremtidige levetidsforbedringer.

Markedsrentemiljø

Alle risikosummer dækkes for egen regning. Der er ikke indgået genforsikringskontrakter på pensionsforsikring. Risikosummen er forskellen mellem den opsparede reserve og den reserve, der skal afsættes til fremtidige betalinger ved invaliditet og død. Pensionskassens risikostyring er uddybende beskrevet i Rapport om Solvens og Finansiell Situation – den såkaldte SFCR. Rapporten er offentlig tilgængelig og kan findes på <https://www.isp.dk/om-isp/finansiell-information/aarsrapport>

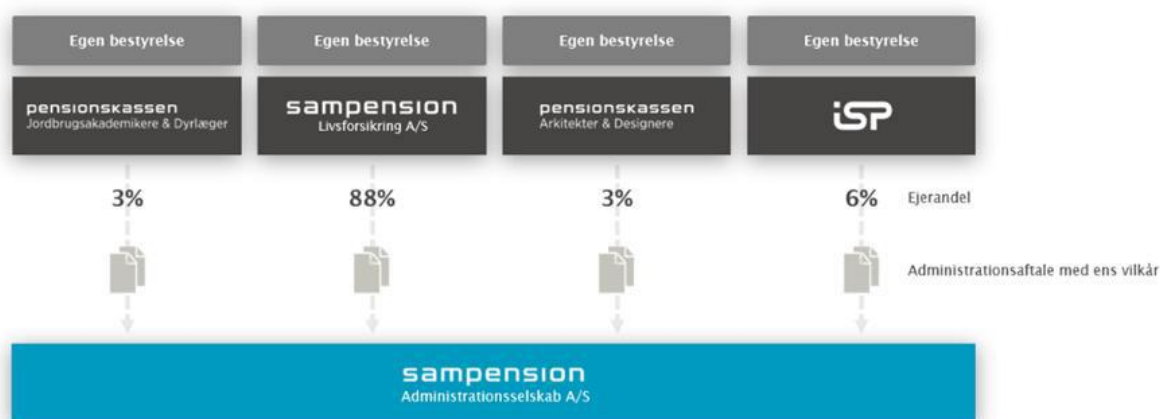
Udvalg for ansvarlige investeringer

Den ansvarlige investeringspolitik omfatter alle fire parter i administrationsfællesskabet. Bestyrelserne har nedsat et tværgående udvalg, der kvalificerer og indstiller til beslutninger på ESG-området. Udvalgets formål er at drøfte sociale, miljø- og selskabsmæssige overvejelser ved investeringsbeslutninger foretaget i de fire pensionsvirksomheder med henblik på at opnå enighed om de principper, der skal indgå i pensionsvirksomhedernes politik for ansvarlige investeringer.

Organisation og ledelse

ISP indgår fra 1. juli 2019 i administrationsfællesskabet Sampension sammen med Sampension Livsforsikring koncernen, Arkitekternes Pensionskasse og Pensionskassen for Jordbrugsakademikere & Dyr læger. Ejer kredsen i Sampension Administrations selskab A/S består af Sampension Livsforsikring A/S (88 %), Arkitekternes Pensionskasse (3 %), Pensionskassen for Jordbrugsakademikere & Dyr læger (3 %) og ISP Pension (6%).

Administrationsfællesskabet

Administrationsselskabets daglige ledelse udgøres af direktionen. Hertil kommer fem direktørområder med ansvar for den daglige drift og udvikling samt et direktionssekretariat. Der er oprettet en risikostyringsfunktion, compliancefunktion, aktuarfunktion og intern auditfunktion, der bidrager til at sikre effektiv styring i de fire pensionsvirksomheder. De ansvarlige for de pågældende afdelinger er udpeget som nøglepersoner og har en kontrollerende rolle i forhold til administrationsfællesskabets arbejde.

Aflønning

Bestyrelserne i de finansielle virksomheder i administrationsfællesskabet har udformet lønpolitikker i overensstemmelse med EU's og danske krav. Aflønningsprincipperne har til formål at sikre, at ledelse og medarbejdere honoreres på en sådan måde, at virksomhedens forretningsmæssige og langsigtede strategiske mål understøttes bedst muligt.

Aflønningsforholdene afspejler og understøtter, at Sampension til stadighed formår at rekruttere og fastholde en kompetent og ansvarlig ledelse, der fremmer en sund og effektiv risikostyring og ikke motiverer til at tage overdrevne risici. Aflønning af bestyrelse og direktion fremgår af årsrapporten.

Køns mæssige sammensætning af ledelsen

Bestyrelsen

Bestyrelsen vil arbejde for at fremme lige vilkår for mænd og kvinder i bestyrelsen, herunder at der, så vidt muligt, opstilles både kvindelige og mandlige kandidater med de nødvendige kvalifikationer i rekrutteringsprocessen. Samtidig har bestyrelsen i pensionskassen vedtaget en politik for mangfoldighed, der sætter fokus på at fremme diversitet i kvalifikationer og kompetencer i bred forstand blandt bestyrelsens medlemmer. Dette indgår i bestyrelsens selvevaluering med henblik på at sikre en dynamisk og bredt sammensat bestyrelse.

Bestyrelsen har opstillet et måltal på mindst 33,3 % for andelen af det underrepræsenterede køn i bestyrelsen svarende til 2 ud af 6 medlemmer, som forventes opfyldt senest i forbindelse med den ordinære generalforsamling i 2024. Fordelingen er i overensstemmelse med Erhvervsstyrelsens vejledning om, hvad der betragtes som en ligelig kønsfordeling i forhold til antallet af bestyrelsesmedlemmer. Bestyrelsen består af 1 kvinde og 5 mænd, og målet er ikke opfyldt, da det er et krav, at alle medlemmer skal tælles med og ikke kun de generalforsamlingsvalgte. Målet revurderes årligt.

Øvrig ledelse i Sampension Administrationsselskab A/S

Bestyrelsen ønsker en ligelig kønsfordeling i ledende stillinger inkl. direktionen og har i Sampension Administrationsselskab A/S fastlagt et måltal på mindst 40 % for andelen af det underrepræsenterede køn for ledere med personaleansvar.

Direktører, chefer og teamledere med personaleansvar

År	Kvinder			Mænd		
	Antal personer	% af ledende stillinger	% af alle ansatte	Antal personer	% af ledende stillinger	% af alle ansatte
2016	7 personer	27 %	52 %	19 personer	73 %	48 %
2017	9 personer	29 %	50 %	22 personer	71 %	50 %
2018	16 personer	39 %	49 %	25 personer	61 %	51 %
2019	17 personer	40 %	49 %	26 personer	60 %	51 %

Med en fordeling på 40 % kvindelige og 60 % mandlige ledere i 2019 har administrationselskabet fået en balance i kønsfordelingen og opnået målsætningen.

På direktørniveau og i direktionen var der ingen kvindelige ledere i 2019. Der har tidligere været en repræsentant fra det underrepræsenterede køn blandt direktørerne og dermed en fordeling på 80/20 %. Da det er en lille gruppe og med lav medarbejderomsætning, er gruppens fordeling meget påvirkelig overfor enkelte rekrutteringer, og det er vanskeligt at løfte andelen permanent. Gruppen er dog udvidet i 2020, hvor der også er udnævnt to kvindelige direktører.

Energiforbrug på Sampension Administrationsselskabs domicil

Administrationsselskabet har kontinuerligt fokus på at optimere forbruget af energiresourcer både for at forbedre den økonomiske drift og nedsætte påvirkningen på omverdenen. De senere år har energiforbruget i domicilet ligget stabilt. De mindre udsving skyldes primært vejrmæssige forhold, som har givet øget behov for henholdsvis køling og varme.

Primære forbrug af energi og vand for 2018 og 2019

Energiforbrug	Enhed	2018	2019
Strøm	kWh	1.085.128	1.057.580
<i>Heraf købt</i>	kWh	939.034	911.217
<i>Heraf egenproduktion</i>	kWh	146.094	146.363

Vand	M ³	2.977	3.289
Varme	Gj	2.574	2.509

Administrationsselskabet har installeret solceller, som bidrager med egenproduktion af strøm. Siden etableringen i 2014 har solcellerne produceret 815.242 kWh og sparet miljøet for 465 tons CO₂. Grundet den varme sommer i 2019 producerede administrationsselskabet nok strøm til at kunne sælge strøm videre.

Administrationsselskabet forventer ikke markante reduktioner i strømforbruget. For 2020 er der planlagt følgende tiltag for at optimere energiforbruget:

- Der tilknyttes EMS (Energy Management System) til vores CTS (Central Tilstandskontrol og Styling), som giver et øjebliksbillede af energiforbruget på de enkelte anlæg og forbedrer muligheden for at mindske forbrug.
- Stort fokus på energirigtige produkter ved indkøb.